

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت
د کانونو وزارت
د پالیسي او پروگرامونو معینیت
د پالیسي ریاست

د ډیپرو سکارو د پالیسي

کال ۱۳۹۱

د ډبروسکارو د پالیسی

لړلیک

اصطلاح گانې

1. سریزه 1
2. موخي 2
3. د ډبروسکارو د پالیسی اساسي ځانگړنې 2
4. تقنیني او سمبالبنتي سیستم 3
5. کلیدي بنکېل اړخونه 4
6. د ډبرو سکارو سروې او پلټنه 5
7. د ډبرو سکارو رایسټل (گټه اخیستنه) 5
8. د ډبرو سکارو خرڅلاو او پروسس 6
9. د پانگوني څخه ملاتړ او ساتنه 6
10. د ډبرو سکارو د فعالیتونو تخنیکي اړخونه 7
11. د ډبرو سکارو د مالی اړخونه 8
12. د راپور ورکوني مکلفیتونه 9
13. تجهیزات، ماشین الات او اړوند توکي: 9
14. د ډبرو سکارو د فعالیتونو د محیطي او ټولنیزو چارو منجمنت: 9
15. د ډبرو سکارو څخه گټه اخیستنه: 10
16. د ډبروسکارو د کانی فعالیتونو بشپړونکی پرمختگونه 10
17. د روغتیا او ستنیزو (ایمینی) چارو څرنگوالی 11
18. د کرکېچونو او شخړو خلاصون: 11
19. د ډبرو سکارو صادرات: 11
20. د ډبرو سکارو واردات: 11
21. د ډبرو سکارو د زېرمو د پرمختیا څخه ملاتړ: 11
22. د پالیسی پلي کیدل: 12

اصطلاحات

گټې اخیستنې ته د ډبرو سکارو چمتو کول: ټول هغه پړاونه چې د ډبرو سکارو د مصرف کوونکو د اړتیاو او غوښتونو په پام کې نیولو سره مصرف ته چمتو کېږي د گټې اخیستنې د تخنیک په نوم یادېږي. په همدې موخه د ډبرو سکارو نمونې له کان څخه اخیستل کېږي او بیا ورسته یې هغه لارې چارې چې د هغې په مرسته د ډبرو سکاره په اسانۍ گټې اخیستنې ته چمتو کوي، په گوته کېږي. لیکن نوموړې عملیه په یوه ځانگړي کارخانه کې چې کان ته نږدې جوړېږي، پروسس کېږي. په دغه ځانگړي کارخانه کې معمولاً درې ډوله تخنیکونه د سکارو د پروسس په هدف په کار اچول کېږي. لومړي هغه تخنیک چې د هغه په مرسته د ډبرو سکاره په مختلفو شکلونو تیارېږي او دغه پروسه د کوچني کولو او غلبیلولو د تخنیک په نوم یادېږي. دوهمه لاره د بشپړ حرارت د لاسته راوړلو په موخه د ډبرو سکارو څخه د نه سوزیدونکو موادو او ډبرو جداکول دي. دریمه لاره د ځینو نا مطلوبو توکو لرې کول او یا د کیمیاوي جوړښتونو لکه سلفر، سوډیم او نورو عناصرو کنټرولول دي. د یادونې وړ ده چې پخوا وختونو کې به د ډبرو سکاره یوازې د سلفرو د اندازې په کمولو او د ځینو اېرو په جدا کولو گټې اخیستنې ته چمتو کیدل خو اوس مهال د ډبرو پر مختلفو مصنوعي پروسو په مرسته کولای شو سکاره پروسس او گټې اخیستنې ته چمتو کړو.

د ډبرو سکارو حوزه: د ځمکې د تکنیکو حرکاتو په پایله کې رامنځ ته شوي جوړښتونه چې د طبقو یا قشرونو په نوم یادېږي د ډبرو سکارو حوزه جوړوي. ځیني ډبري لویې طبقې کاسې ډوله شکل غوره کوی او د ساینکلاین په نوم یادېږي. معمولاً تازه سکاره د حوزې په منځني برخه کې شتون لري او دغه حوزې سلگونه کیلومتره اوږدوالی لري.

د ډبرو سکارو زېرمې: هغه سیمه چې د ډبرو سکارو درلودونکي وي د ډبرو سکارو د زېرمې په نوم یادېږي. د یادونې وړ ده چې د ډبرو سکارو زېرمې معمولاً په هره سیمه کې شته خو د اقتصادي گټې اخیستنې له پلوه بډایا زېرمې په اسیا، استرالیا، اروپا او سویلي امریکا کې شتون لري.

د ډبرو سکارو کان: هغه معینه سیمه چې د ډبروسکاره د رایستلو په موخه کیندل شوي وي.

د ډبرو سکارو څښتن توب (مالکیت): د ډبرو سکارو زېرمې یوازې هغه نهادونه کولی شي را وباسی چې د مالیکیت قانونی حق یې لري او په هغوی د رایستنې بندیزونه وضع شوي نه وی.

د ډبرو سکارو قشر: د ډبرو سکارو د طبقې هغه پندوالی په گوته کوي چې رایستل یې گټور وی.

د ډبرو سکارو څخه گاز جوړونه: په گاز باندې د ډبروسکارو د بدلولو تخنیک ته «گاز جوړونه» ویل کېږي.

د کان اضافی مایع: د ډبرو سکارو د رایستلو په جریان کې ټول مایع ډوله ضایعات چې د ابو د ککړتیا باعث کېږي د «د کان اضافی ابو» په نوم یادېږي

1. سریزه

افغانستان د ډبرو سکارو د پراخه او غنی زېرمو لرونکی هیواد دی او د اویاوو (۷۰) کالو را په دېخوا په دغه سکتور کې د ډبرو سکارو د رایستلو فعالیتونه جریان لري، چې پیژندل شوی زېرمې یې د افغانستان په مرکزي، لویدیځو او شمالي سیمو کې شتون لري.

په افغانستان کې د ډبرو سکاره د سوزیدو (سونگ) موادو په توګه په کارخانو او د کورونو په تودلو کې کارول کېږي او همدارنګه په صادراتي مارکیټ کې هم اړین او رغنده رول لري. د یادونې وړ ده چې دم ګری په افغانستان کې له ډبرو سکارو څخه د بریښنا په تولیدلو کې کار نه اخیستل کېږي نو ځکه د ډبرو سکارو د طبیعي زیرمو انکشاف او پراختیا به نه یوازي د افغانستان د انرژۍ او بریښنايي سیستمونو ته پراختیا ور وڅښي، بلکه د وارداتو د کچې په راتیټه کولو کې هم اغیزمنه ونډه لوبولی شي. ځکه بې کچې زیات واردات کولای شی د هیواد په سیاسي او اقتصادي ډګرونو منفي اغیزې وښيي. برسیره په دې د ډبرو سکارو د زیرمو پرمختیا کولای شی زرګونه دوامداره کاري موکې افغانانو ته برابرې کړي. له همدې کبله دغه سکتور په پریمانه کچه ددې وړتیا لري چې داخلي او بهرنیو بازارونو ته سکاره عرضه کړي. د افغانستان دولت ژمن دی چې داخلي او بهرنی پانګونې څخه د مساعد چاپیریال په برابرولو او اغیزمنو مقرراتو په مرسته چې د لټونې، سپرلو، ګټې اخیستنې، بدایني (پروسس) او د هیواد د ننه او بهر کې د ډبروسکارو د خرڅلاو چارې اسانه کوي، ساتنه وکړي. له همدې کبله دولت اړ دی چې د کورنیو (د شمال د ډبرو سکارو د تصدې په ګډون) او بهرنیو پانګونې چارې تنظیم او د هغې لپاره یو مساعد چاپیریال جوړ کړي، څو پورتنی یاد شوی فعالیتونه تر سره کړي. برسیره پردې دولت اړ دی چې د کان کیندنې چارو په سمبالښت، د عواید و په را غونډولو او د ټولني او چاپیریال ساتنو په چارو کې ښه حکومتداری او شفافیت غښتلی کړي. د شونتیا په صورت کې دولت باید د کان کیندنې فعالیتونو لپاره د ډاډ من امنیت په ټینګښت کې هرډول هلې ځلې وکړي او که اړینه وبلل شي د همدې موخې لپاره باید د شرکتونو همکارۍ جلب کړي. همدا ډول دولت باید د کان کیندنې شرکتونو سره د ګډې همکارۍ په چوکاټ کې ټاکلو سیمو ته د ورتګ، لیرد او د پروژې د پلي کیدو چارې د یو ټاکلي وخت لپاره برابرې کړي.

2. موخي

دغه پالیسي په روښانه توګه د دولت هغه لومړیتوبونه او تګ لارې په ګوته کوي چې د ډبرو سکارو او اړوندو فعالیتونو د ملاتړ لپاره یې په لاس کې لري، یعنې دولت په پام کې لري چې د ډبرو سکارو زېرمو ته په ستراتیژیک او سیستماتیک ډول وده ورکړي، ترڅو د هیواد ملي شتمنی خوندي او له دغو زېرمو څخه د اوږد مهالي بریښنا په تولید کې او همدارنګه د کورنیو کارخانو د غوښتنو په پوره کولو کې، ګټوره ګټه پورته شي. برسیره پردې دولت په پام کې لري چې د لویو معدنی پروژو د پیاوړتیا په موخه د ډبرو سکارو د ځینو زېرمو د رایستنې جوازونه هم ورکړي.

3. د ډبروسکارو د پالیسی اساسي ځانګړنې

3.1 د ازاد بازار د غوښتنو پر بنسټ د ډبرو سکارو د سکتور پراختیا: دغه پالیسی د ازاد بازار په مرسته د ډبروسکارو له پرمختیا څخه ددې لپاره ملاتړ کوي ترڅو له یوې خوا د ډبرو سکارو فعالیتونه سوداګریزه بڼه غوره کړي او له بل پلوه د دولت لخوا مالي مرستې او ملاتړ ته اړتیا پاتې نشي. همدې هدف ته د رسیدو لپاره دولت د لاندې جدي ګامونو د پورته کولو پیاوړي هوډ لري. (۱) د سیالی له مخې د ډبروسکارو زیرمې داوطلبې ته وړاندې کول. (۲) د ازاد بازار پر بنسټ د داوطلبې د چارو ارزونه (۳) د عوایدو انډولیزه وېشنه. (۴) د جوازونو، حق الاجارې او د پروژو د ورکړې پروسه شفافه کول.

3.2 دولتي او ځانګړې (خصوصي) فعالیتونه: د غه پالیسی د ډبرو سکارو په زیرمو کې د هرډول خصوصي پانګونې لکه ګډه، انتفاعي او انحصاري چې د افغانی یا نړیوالو شرکتونو لخوا د افغانستان د منل شوو قوانینو په رڼا کې تر سره کېږي ملاتړ کوي. دولتي او یا نیمه دولتي شرکتونه د ډبرو سکارو په زیرمو کې د پانګې اچونې څخه مستثنی ندي. دولت په دغه سکتور کې خصوصي پانګونه چې د تخنیک، مالي او نورو اړوند شرایط لرونکې وي په کلکه هڅوي.

3.3 شفافیت: دولت د کانونو وزارت له لارې د کنترول او راپور ورکونې د تنظیمي سیستمونو په پلي کولو د شرکتونو له شفافو فعالیتونو څخه هر اړخیزه څارنه او ملاتړ کوي. همدارنګه دولت د ټولو جواز لرونکو او پانګوالو د تصرف د حق د خوندي توب او قراردادونو د شرایطو د تضمینولو دنده په غاړه لري. دولت ژمن دی چې د استخراجي صنایعو د شفافیت نوبت (EITI) د اصولو پر بنسټ د کانی عوایدو د را ټولو څخه هر اړخیزه څارنه وکړي

3.4 د ډبرو سکارو په سکتور کې د همغږي خوندي توب: دولت د ډبرو سکارو د صنایعو او اړوندو فعالیتونو تر منځ د همغږي د لوړولو او پراختیا غښتلي هوډ لري. په همدې اساس د ډبرو سکارو فعالیتونه باید نه یوازې د اوبو، ترانسپورتي او بریښنايي بنسټونو د زیان من کولو جوګه نشي بلکه د هغوي د پراختیا لارې چارې هم باید ولټول شي ترڅو په سمییزه کچه اقتصادي او صنعتي پرمختګ پیاوړي شي. د همدې ټکي په پام کې نیولو سره د وزیرانو کمیسیون دنده لري چې د اړوند بشکيلو ادارو ترمنځ د همغږي او انسجام چارې په مخ بوځي او په همدا ډول د بشکيلو (ډیډخلو) اړخونو ترمنځ د مالوماتو د شریکولو سیستمونه پیاوړي کړي.

3.5 د زیربناوو وده او پراختیا: دولت د زیربناوو د جوړولو او رغونې په ډګر کې د خصوصي سکتور ونډه اغیزمنه بولي او هڅه کوي چې دولتي - خصوصي مشارکت (PPP) په همدې موخه تشویق کړي ترڅو له یوې خوا د

ډبروسکارو فعالیتونه حمایه شي او له بل لوري د سمیزو پرمختیایي اهدافو په لاسته راوړلو کې له دولت سره ملا وتړي.

3.6 ټولنيزې چارې او چاپیریال ساتنه: دولت ژمن دی چې د لوړو نړیوالو معیارونو په پلي کولو له چاپیریال او ټولني څخه ساتنه وکړي، له همدې کبله د کانونو وزارت اړوند پالیسی او لارښوني باید ټول هغه مکلفیتونه او مالومات چې د وگړو د ژوندانه او چاپیریال د خوندي ساتلو لپاره اړین دي د ډبروسکارو شرکتونو او ټولنو ته په هر اړخیزه توگه ابلاغ کړي. د پالیسی ټول معیارونه د چاپیریال ساتنې ملي ادارې او نورم او ستندرد ادارې د پراخي پالیسی په چوکاټ کې طرحه شوي دي .

4. تقنیني او حقوقی چوکاټ

4.1 قانوني بنسټ: د افغانستان اساسي قانون لومړي فصل او نهمه (۹) ماده حکم کوي چې " کانونه او نورې تر څمکې لاندې زېرمې او لرغونې آثار د دولت ملکیت دي. د دولت ملکیتونو ساتنه او اداره او له طبیعي زېرمو او نور عامه ملکیتونو څخه د سمې استفادې ډول د قانون له مخې تنظیمیږي". د ډبرو سکارو د فعالیتونو او اړوند چارو قانوني بنسټ د کانونو قانون او هغه تعدیلات چې په همدې قانون کې راغلي او همدا ډول تقنیني مقررات، جوړوي. د یادوني وړ ده چې د تر اوسه په صورت کې د افغانستان نور قوانین هم د ډبرو سکارو په فعالیتونو کې د پلي کیدو وړ دي. په داسې حال کې چې د اجارې او دهغې د نوی کولو حقوق د کانونو وزارت لخوا د کانونو قانون په رڼا کې ورکول کیږي.

4.2 سمبالښتني (تنظيمي) چوکاټ: د ډبرو سکارو د فعالیتونو تنظیمي چارې د معدنکاری د ټولیزو مقرراتو د یوې برخې په توگه طرح او ترتیب شوي دي. همدارنگه د چاپیریال، ټولیزو، تخنیکي، مالي، روغتیایي او ایمنی مقررات د ډبروسکارو د فعالیتونو د پرمختیا په ملاتړ د وزارت او نورو اړوندو دولتي ادارو سره په همغږي کې طرحه او دلا پراختیا چارې یې دوام لري. برسیره پردې د ډبرو سکارو تخنیکي معیارونه د اړوند تخنیکي چارواکو لخوا طرح او ترتیبیږي. د بریښنا او د ډبرو سکارو نور پرمختیایي مقررات باید د اړوند اداري لخوا د کانونو وزارت له مربوطه ریاست سره په همغږي کې تدوین شي.

4.3 کرنلاري او لارښودونه: د کانونو وزارت دنده لري چې ډبرو سکارو اړوند کرنلاري او لارښودونه د عمومي معدنکاری د تقنیني او تنظیمي چارچوب د غني کیدو او ملاتړ په موخه جوړکړي.

5. کلیدی بنکېل اړخونه

5.1 د کانونو وزارت (MoM): دغه وزارت د لومړني نهاد په توګه مسؤلیت لري چې د ډبرو سکارو فعالیتونه (سپړل او ګټه اخیستنه) تنظیم او له هغوي څخه څارنه وکړي. له همدې کبله یاد وزارت دنده لري چې د ډبروسکارو د سکتور پالیسي او اړوند تقنینی او تنظیمی چوکاټونه جوړ کړي. همدا ډول مسؤلیت لري چې د ډبرو سکارو کانونه ثبت، فعالیتونه یې رسمی او له هغوی څخه څارنه او تفتیش وکړي. بر سیره پردې د عوایدو او جیولوجیکي ارقامو د راغونډولو چارې هم باید پرمخ بوځي. همدارنګه یاد وزارت مکلف دي چې له اړوند دولتي ادارو سره د ډبرو سکارو د سکتور لپاره د یوه روښانه مالی او عملیاتي رژیم د جوړولو په موخه ګډ کار وکړي. دا وزارت د کانونو د تجارتي تولید په موخه مکلف دی چې د رویالتي یو اغیزمن سیستم طرحه کړي. د رویالتي ټاکل، څارنه او تعميل د نوموړی وزارت له دندو څخه شمیرل کيږي.

5.2 د مالي وزارت (MoF): دغه وزارت د مالی چارو مدیریت او د ډبرو سکارو اړوند عوایدو د راغونډولو دنده پر غاړه لري، چې له همدې ډلې څخه مالیات، ګمرګي ورکړه او د اسنادو د تنظیم (فایلنگ) مکلفیتونه د نوموړي وزارت دندې بلل کيږي. د یادوني وړ ده چې د ډبرو سکارو د اړوند تجهیزاتو واردول بېرته صادرول باید د یاد وزارت د ګمرګونو له ریاست سره په همغږي کې تر سره شي.

5.3 د ژوند د چاپیریال ساتني ملی اداره : یاده اداره مکلفه ده چې د ډبرو سکارو فعالیتونه د چاپیریال او نورو ملاتړو قوانینو په رڼا کې تضمین کړي. له همدې کبله ټولې معدنکاری ډلې باید نوموړي ادارې ته د ژوند د چاپیریال ساتني ملي ادارې په بنسټ راپور ورکړي او د یادي ادارې د معدنکاری له اړتیاوو سره سم باید د چاپیریال ساتني مدیریتي پلان جوړ کړي. له همدې کبله هیڅ د ډبرو سکارو کان به تر هغې د فعالیت اجازه تر لاسه نکړي ترڅو چې د یادي ادارې لخوا ورته اجازه لیک ورکړل شوي نه وي.

5.4 د سوداګری او صنایعو وزارت : د سوداګری او صنایعو وزارت دهغو فعالیتونو تنظیمی چارې په غاړه لري چې د ډبرو سکارو رایستلو څخه وروسته صورت مومی لکه پروسس، لیږد، تجارت او صادرات لیکن یوازی په دغو مواردو پورې محدود ندي.

5.5 د کار او ټولنیزو چارو، شهدا او معلولينو وزارت: دغه وزارت مکلف دی چې د کار بازار تنظیم او مناسب تخنیکي، تعلیمی، او مسلکی ښونیز فرصتونه مختلفو سکتورونو ته چمتو کړي.

5.6 د وزیرانو کمیسیون: د وزیرانو کمیسیون د کانونو قانون په اساس ددې لپاره جوړشوي چې په ټولیزه توګه د استخراجي صنایعو له فعالیتونو څخه په افغانستان کې څارنه وکړي او مختلفو دولتي ادارو ته د سکتور د پرمختیا او پراختیا په هکله مالومات وړاندې کړي. او لاندې زوات په نوموړي کمیسیون کې ګډون لري: (۱) د کانونو وزیر د رئیس په توګه (۲) د ماليي وزیر د مرستیال په توګه (۳) د اقتصاد وزیر د غړي په توګه (۴) د سوادګری او صنایعو وزیر د غړي په توګه (۵) د بهرنیو چارو وزارت د غړی په توګه (۶) د محلی ارګانونو خپلواکه اداري رئیس د غړی په توګه (۷) د ژوند د چاپیریال ساتنی د ملی اداري رئیس د غړي په توګه.

5.7 د ډبرو سکارو نوي جوړیدونکي اداري: د اړتیا په صورت کې دولت ممکن نوي اداري جوړي او یا د موجودو ادارو جوړښت ته د وړتیا د لوړولو او د یاد سکتور د ښې ودې په موخه، بدلون ورکړي. او همدارنګه موجودي اداري ممکن د دولت په واسطه د ډبرو سکارو د طبیعي زېرمو د لا ښه انکشاف او د اړوند موادو د را واردولو په موخه تقویه شي.

6. د ډبرو سکارو سروی او پلټنه

د سروی جیولوجی ریاست په ټول هیواد کې د ډبرو سکارو د سروی او سپرلو (انکشاف) د اجرا دنده پر غاړه لري، او د امکان په صورت کې دولت باید په هغو سیمو کې اړوند پانګونه وکړي چې خصوصي سکتور یې لیاوالتیا ونلري. دولتي او خصوصي پانګه وال په راتلونکي کې د ډبرو سکارو د پلټني او انکشاف په برخه کې د پانګي اچونې ښې مرجعي بلل کېږي.

7. د ډبرو سکارو څخه ګټه اخیستنه

7.1 د ډبرو سکارو د ګټي اخیستني چارې به یوازې د هغو معدنکارانو لخوا ترسره کېږي چې قانوني جواز په لاس او د معدنکاری د لایسنس، اجارې او یا قرارداد له شرایطو او مقرراتو سره په سمون کې قرار ولري. د پراختیا او ګټي اخیستني فعالیتونه د نافذو قوانینو د بیلګې په توګه دکانونو قانون او مقررې سره سم د جواز او اړینو تصدیقونو په ورکړي تر سره کېږي. دولتي تصدی ګانې د مثال په توګه د شمال د ډبرو سکارو تصدی دامهال د جوازونو له مقرراتو منښتی دی خو د کانونو وزارت باید په راتلونکي کې د تصدی یانو کانونو ته هم جوازونه ورکړي. دغه پالیسی د ډبرو سکارو د غیر قانونو فعالیتونو د مخنوی په کلکه پلوی کوی. د غیر قانونو فعالیتونو د پیژندلو په صورت کې، اړینه ده چې قانوني اقدامات واخستل شي خو دا رنگ فعالیتونه د اړوند قوانینو سره سم په رسمي چوکاټ کې تر سره شي.

7.2 د گټې اخیستنې ټول فعالیتونه باید د جیولوجیکي نقشو له مخې تر سره شي او په هغه صورت کې چې د مربوطه چارواکو لخوا ورته قانونی جوازونه او یا اجازه لیکونه لکه د چاپیریال ساتنې، ټولنیزو چارو او د ایمنی او روغتیایی تخنیکو اجازي لیکونه نه وي ورکړل شې، د فعالیت حق نلري.

8. د ډبرو سکارو خرڅلاو او پروسس

د ډبرو سکارو د خرڅلاو او پروسس چارې یوازې د هغو صنعتکارانو لخوا تر سیره کیدای شي چې ورته د ډبرو سکارو د معدنکاری جوازونه ورکړل شوي وي. د افغانستان حکومت بازار ته په ازاده او خلاصه توگه د ډبرو سکارو له خرڅلاو څخه کلک ملاتړ کوی. لیرد، پروسس یا نور اړوند فعالیتونه د جواز لرونکی معدنکار یا د کانی مواد د مصرف کونکی مسؤلیت بلل کیري. دغه فعالیتونه باید د تقنینی او تنظیمی اړوند چوکاتونو سره سم تر سره شي.

9. د پانگوني څخه ملاتړ او ساتنه

9.1 له تبعیضی کړنو څخه خوندي پانگونه: دولت د یو مناسب او متوازن مالی او تنظیمی رژیم د جوړولو په لټه کې دی. د هیواد نافذو قوانینو سره سم دولت مکلف دی چې د کان کیندنې پانگوني څخه ساتنه وکړي او ټول قوانین باید په ورته موخو لرونکو کورنیو او بهرنیو تشبثونو باندې یوه ډول پلی شي. دولت د ټولو کان کیندنې شرکتونو د تصرف، مدیریت او د مالیکیت د کنترول حقوق چې د افغانستان د نافذو قوانینو په رڼا کې فعالیت کوي، تضمینوی.

9.2 د اړوند پانگي او گټي لیرد: دغه پالیسی د بهرنی پانگوني د اړوند گټي او پانگي لیردونه چې د بهرنی اچول شوی پانگي څخه لاسته راغلی وي د نړیوالو پانگوالو لپاره پانگوني د اغیزمنتیا یو مهم فکتور بولی لیکن دغه پالیسی په کانی او اړوند فعالیتونو کې د دا ډول پانگي د لیرد له قانونیت څخه کلک ملاتړ کوي. دغه پالیسی هغه خنډونه چې د بهرنی پانگوني د اړوند گټي او پانگي په مقابل کې وضع کیري پلوی نه کوي. لیکن پانگوالو د گټي او پانگي راپور ورکونه باید د هیواد د نافذو قوانینو د احکامو سره سم تر سره شي. د یادوني ده چې د اړوند پانگي او گټي لیرد د نورو قانونی مکلفیتونو لکه مالیات، طلبات او هغه مسؤلیونه چې په قرارداد کې ذکر شوي دي، د کمینت لامل نه گرځي.

9.3 بیمه: ټول هغه پانگه وال چې د ډبرو سکارو په سکتور او اړوندو چارو کې په فعالیت بوخت دي، اړ دي چې ځیني او ټولي شمته، خطرونه او همدارنگه بشري ځواک د بیمو له ملی او نړیوالو شرکتونو سره بیمه کړي.

9.4 د ملکیتونو سلب: دولت کولای شي یوازې د عامه گټو د خوندیتوب په موخه منظور شوي پانگه او یا د شتمنیو مالکیت په غیر تبعیضی ډول سره د هیواد د نافذو قوانینو د حکمونو مطابق سلب کړي. دولت مکلف دی چې د

مالکیت له سلبولو د مخه متناسب زیانونه، د نړیوالو منل شوو اصولو او اقوانینو مطابق د ورځې د نرخ پر اساس بی له خنډ ورکړي.

10. د ډبرو سکارو د فعالیتونو تخنیکي اړخونه

10.1 د کان څخه د گټې اخیستي اړوند پلانونه: داستخراج د جواز د مکلفیتونو د یوې برخې په توگه ټول دولتي، نیمه دولتي او خصوصي شرکتونه مکلف دي، مخکې لدې چې عملاً د تولید چارې پیل کړي د کان څخه د گټې اخیستني پلانونه ترتیب او کادستر ریاست ته یې وړاندې کړي. په داسې حال کې چې ددغو پلانونو د منځ پانگې څرنگوالی او ډول باید د کانونو وزارت په کړنلارو او پروسیجیرونه کې تصریح شي، خو اړینه ده چې ځینې موضوعات لکه د کوارډینات تعیینات، د زیرمې تثبیت، د کان په اړه تولید مالومات، د تولیداتو اټکل او د فعالیتونو مهال ویش په پلانو کې شامل کړل شي. همدارنگه د چاپیریال ساتني تنظیمي پلان باید د چاپیریال ساتني د ملي ادارې له اړتیاوو سره سم ترتیب او هر کال باید دکادستر ریاست ته د ارزونې لپاره وړاندې شي.

10.2 د روغتیا او ایمني پلانونه: له کان څخه د گټې اخیستې د پلانونو له جملې څخه یو هم د روغتیا او ایمني پلان دی، دغه پلان باید د اړوند شرکت لخوا ترتیب او د ارزونې لپاره باید د تفتیش ریاست ته وړاندې شي. ورسته له منظوری د یاد پلان ټول شرایط باید کارکونکو ته په بشپړه توگه تشریح او دکار په ساحه کې پلی شي. لیکن د پلان د منځ پانگې څرنگوالی باید د کانونو وزارت په پروسیجرونو کې تشریح شي.

10.3 د ډبرو سکارو اړوند تکنالوژي او سامان الات:

10.3.1 د تکنالوژي او تجهیزاتو پلانونه: د شونتیا او عملی څیړنو له سرته رسولو وروسته د پیشنهادي تکنالوژي او تجهیزاتو پلان باید د کان په پلانونو کې شامل کړای شي. د تولید عملي چارې به ترهغې نه پیل کيږي، څو چې د کانونو وزارت لخوا د کان اړوند پلانونه منظور شوي نه وي. همدارنگه د کان په پلان کې هرنگه بدلون باید په تحریري ډول د تفتیش ریاست ته وړاندې شي. هیږه د نه وي چې له پلانونو څخه د سرغړونې په صورت کې دولت د جریمې د وضع کول حق لري.

10.3.2 د ډبرو سکارو تصفیه کونکې تکنالوژي (Clean Coal Technology): دغه پالیسی د دا ډول تکنالوژي د کارونې مخنوی نکوي او د عصری او نوی تکنالوژي د کارونې څخه ملاتړ کوي. په داسې حال کې چې د ډبرو سکارو د مینځلو، د میتان په کنترولو، د کاربن په جزبولو او ذخیره کولو او یا داچې د ډبرو سکارو څخه د میتان گاز په جداکول کې گټوره او اغیزمنه ثابته شي.

10.3.3 په افغانستان کې د ډبرو سکارو د تجهیزاتو تولید: دغه پالیسي په افغانستان کې د ډبرو سکارو د تکنالوژۍ، تجهیزاتو او سامان آلاتو د پرمختګ او تولید څخه په کلکه ملاتړ کوي. او همدارنګه په دغه سکتور کې د نوي او عصري تکنالوژۍ له تطبیق څخه چې د افغانستان د ډبرو سکارو له شرایط سره سمون او د معدنکاری په چارو کې په اغیزمنتیا او ښه والي منتج کيږي، ملاتړ کوي.

10.3.4 د ډبرو سکارو د لیردوني زېربنا وي: دغه پالیسي د دولت او خصوصي سکتور په واسطه د ترانسپورتي بنسټونو د ودانولو او رغوني څخه چې د ډبرو سکارو فعالیتونه ته پراختیا ورکوي، ملاتړ کوي. د بیلګې په توګه د ریل ګاډي پټلۍ غزول، د سرکونو جوړول او همدارنګه د لیردوني د نورو بیسټونو رغونه.

11. د ډبرو سکارو د مالی اړخونه

11.1 د ډبرو سکارو د فعالیتونو مالی ګټه : دولت هڅه کوي چې له کاني زیرمو څخه اعظمی مالی ګټه پورته کړي. بناء د دولت او د معدنکاری د شرکت ترمنځ د قرارداد د خبرو اترو په مرحله کې د اړوند قرارداد تولید شرایطونه باید په داسې انداز وټاکل شي چې له یوې خوا د ډبرو سکارو د معدنکاری شرکت د ټولو اړوندو خطرونو په پام کې نیولو سره د ډبرو سکارو له فعالیتونو یو مناسبه ګټه پورته کړي او له بل پلوه د زیرمو څخه د ښې ساتنې تر څنګ افغانانو ته کاري موکي او فرصتونه هم برابر شي.

11.2 د مالیاتو ورکړه: اړینه ده چې د ډبرو سکارو او له هغو څخه د بریښنا تولیدونکي شرکتونه باندې په نړیوالو، ملي او سمیزو پولو، مالیات، فیسونه او کمرګي محصول په داسې ډول وضع شي چې هغوی ته د اوږو بار نشي. په همدا ډول هغه شرکتونه چې د ډبرو سکارو په سکتور کې فعالیت کوي اړ دي چې ټول تادیاتي مکلفیتونه په ټاکلې وخت سره تادیه کړي. د شونتیا په صورت کې یاد شرکتونه کولای شي د هغو مالی سیستمونو څخه چې په شرایطو برابر او استخراجی شرکتونه باندې د پلۍ کيږي، ګټه پورته کړي

11.3 د فیسونو او جریمو تادیات: د ډبرو سکارو د فعالیتونو اړوند فیسونو او جریمو د تادیاتو څرنګوالی او ډول باید د اړوند ادارو په پروسیجرونو کې په بشپړه توګه تشریح شي. او د دغه پروسیجرونو د نه پلۍ کولو په صورت کې به له سرغړونکو(د ډبرو سکارو معدنکاران) سره قانوني چلند کيږي.

11.4 روایتي: حکومت مکلف دی چې د روایتي یو رقابتي او سیالیز رژیم طرحه او پلۍ کړي. په همدا ډول کان کیندنې شرکتونه چې په افغانستان کې فعالیت کوي اړ دي چې د روایتي مکلفیتونه په خپل ټاکلې وخت تادیه کړي

12. د راپور ورکونې مکلفیتونه

د کانونو وزارت باید د نورو اړوندو ادارو په مرسته د ډبرو سکارو د معدنکاری او مربوطه فعالیتونو په قراردادونو کې د راپور ورکونې مکلفیتونه ته ځای ورکړي.

13. تجهیزات، ماشین الات او اړوند توکي:

13.1 واردات: دغه پالیسي د نوی تکنالوژی، د کان کیندنې د ماشین الاتو او تجهیزاتو له واردولو څخه چې د ډبرو سکارو د په رایستلو کې اغیزمنتیا، گټور تیا، مصونیت لامل گرځي، ملاتړ کوي. بناءً، که د کان کیندنې شرکتونه وغواړي نوی ماشین الات او تجهیزات د وارد کړی، کولای شي له شته گمرکي معافیت څخه د شونتیا په صورت کې گټه پورته کړي، معدنکاری په مقرراتو کې باید اړوند لاروښودنو ته ځای ورکړي شی چې د هغې په اساس اړوند چارې تنظیم شي.

13.2 د وارد شوو توکو بیرته صادرو: په هغه صورت کې چې د ډبرو سکارو د استخراج او له ډبرو سکارو څخه د بریښنا تولیدونکو شرکتونو یو لړ منظور شوي تجهیزات، ماشین آلات، ځانگړي موټر، پرزه جات او کمیایو مواد د لنډې مودې لپاره وارد کړي وي، کولای شي دغه توکي د دولتي اړوند چارواکو له منظوري ورسته پرته د پلور له ماليي، گمرکي محصول او نورو دولتي عوارضو، له افغانستان څخه د باندې صادر کړي.

14. د ډبرو سکارو د فعالیتونو د محیطي او ټولنیزو چارو منجمنت:

14.1 د ژوند په چاپیریال او ټولنیزو چارو د اغیزو ارزونه: د افغانستان د نافذو قوانینو د حکمونو، د کانونو وزارت او د چاپیریال ستاني ملي ادارې د پالیسي گانو او همدارنگه د نړیوالو منل شوو اصولو او معیارونو سره سم د چاپیریال د تنظیم پلان (EMP)، د شونتیا او عملی څیړنو د یوې برخې په توگه باید د ډبرو سکارو د فعالیتونو محیطي او ټولنیزو اغیزو او نور هغه اسناد چې د چاپیریال ساتنې ملي ادارې لخوا غوښتل کیږي، ارزونه وشي. او مخکې لدې چې شرکت د رایستلو په چارو لاس پورې کړي باید د ژوند په چاپیریال او ټولنیزو چارو د اغیزو ارزونې پلان باید د چاپیریال ساتنې ملي ادارې او وزارت لخوا ومنل شي.

14.2 د ډبرو سکارو د فعالیتونو ټولنیز اړخونه: دغه پالیسي د ډبرو سکارو او اړوند کان کیندونکو ډلو لخوا ټولنیزو مکلفیتونو ته د پاملرنې کلکه ملاتړې ده، له همدې کبله اړینه ده چې ټول کان کیندونکو د افغانستان د نافذو قوانینو د حکمونو، د کانونو وزارت او د چاپیریال ستاني ملي ادارې له لارښونو او همدارنگه د نړیوالو منل شوو اصولو سره سم د ټولنیزو گواښونو د کمښت گامونه په خپلو پلانو کې شامل کړي. او همدا ډول د کانونو وزارت مکلف دی چې د ډبرو سکارو او اړوند فعالیتونو ناوړه اغیزو څخه څارنه وکړي او سرغړونو په صورت کې به د نافذو مقرراتو په اساس د کانونو دتفیش او یا دهمدې وزارت کومي بلې ټاکلي ادارې لخوا مناسبه جریمه وضع کیږي.

15. ډبرو سکارو څخه گټه اخیستنه :

دغه پالیسی د نوي او عصري تکنالوژۍ پلي کيدل هڅوي او د ډبرو سکارو له زيرمو څخه د د صنعت، تسخين، بريننا او نورو اړوند ډگرونو کې د اغيزمنې گټې اخیستني، کلکه پلوی کوي. بر سیره پردي د معدنکاری د اغيزمنتيا لوړو معيارونه او تصفيه کونکي تکنالوژۍ بايد د ډبرو سکارو دفرعي موادو څخه د پوره اقتصادي گټې اخیستې جوگه شي. د بيلگي په توگه د ډبرو سکارو له پاتې شونو، پورتنی او ځمکنی گاز، يوريا، د ابو بياځلی استعمال، په مایع سوخت د ډبرو سکارو بدلونه او نور تړلي توکو څخه گټه اخیستنه کولای شو د نموني په ډول یاد کړو.

15.1 د کان د اضافي ابو استعمال: د امکان په صورت کې دغه پالیسي د کان د عمومي پلانونو د يوې برخې په توگه د ابو اړوند پلان له جوړيدو څخه ملاتړ کوي چې دغه موضوعات پکې را ونغاړل شي (۱) لري سيمي ته له ځمکې د ابو پمپ کول چې د کان د خرابتيا مخه ونیول شي (۲) هغه اوبه چې د پروسس په مرحله کې کارول کيږي ممکن د کرنيزو موخو يا د څښلو ابو په توگه تری گټه پورته شي.

15.2 د ډبرو سکارو فرعي محصولات: د ډبرو سکارو د معدنکاری شرکتونه اړ دي چې د کان څخه د گټې اخیستني په پلانونه کې د ډبرو سکارو د فرعي محصولاتو پيشنهادي استعمال، تکنالوژي او همدارنگه د دوي د مارکيټ ډول او څرنګوالی شامل کړي. د يادو مواد د انتفاعي فعاليتونه په ډول د نه کارولو په صورت کې د دغو فرعي موادو سالمه ليردونه او يا ساتنه بايد په روښانه توگه په ډاګه شي او وزارت ته د راپور ورکولو په منظمو ميکانيزمونو کې شامل کړای شي.

15.3 کان او نور منرالي مواد: که چيرته د ډبرو سکارو د فعاليتونو په جريان کې کوم بل کان او يا منرالي مواد کشف شي اړينه ده چې دغو موادو ته د کادستر لخوا نوي جوازليک ورکړل شي. په داسې حال کې چې معدنکار يې د خامو موادو او يا د پروسس په شکل پلوري.

16. د ډبرو سکارو د کانی فعاليتونو بشپړونکی پرمختګونه

16.1 دغه پالیسي د ډبرو سکارو د معدنکاری او اړوند صنايعو، بريننا او زيربنایي شرکتونو تر منځ د اړيکو غښتلنوب او پياوړتيا په کلکه هڅوي او په همدا ډول له هغو مالی رژيمونو څخه چې د لگښت او بيو په ټاکلو کې او همدارنگه افغانانو ته د چوپړتيا وو په برابرولو کې اغيزمن تماميږي، ملاتړ کوي.

16.2 دغه پالیسي د معدنکاری او اړوند شرکتونه تشويق کوي څو د افغانستان د موجودو خدمتونو او توکو څخه گټه پورته کړي. برسيره پردي ياده پالیسی له ټولو تخنيکي، مالوماتي، بريننايي او نور مرستندويه خدمتونه د انکشافاتو او پراختياوو څخه چې د ډبرو سکار د پرمختيا لپاره اړين دي هم په کلکه ملاتړ کوي.

17. د روغتیا او ستنیزو (ایمینی) چارو څرنګوالی

دهغو کارګونکو روغتیا او مصونیت چې د ډبرو سکارو د زېرمو د پرمختیا په چارو او یا په نورو اړوندو فعالیتونو بوخت دي، د دولت په لومړیتوب کې قرار لري. د کان کیندنو شرکتونه اړ دي چې په ټولو مرحلو کې کان کیندنو فعالیتونه د روغتیا و ایمنی اړوند مقرراتو سره سم په مصنونه او اغیزمنه توګه تنظیم او اجراء کړي. همدا ډول ټول کارګونکي د خپلې بشپړې په موخه په مصن ډول د کار کولو مسولیت په غاړه لري. او اړوند شرکت هم دنده لري چې د بنونې، سامان الاتو او مناسبو سیستمونو په برابرولو د کار کولو یو مساعد چاپیرال آماده کړي تر څو د احتمالي خطرناکو پېښو کلک مخنوی وشي. د همدې ټګي په پام کې نیولو د افغانستان د نورم او ستندرد اداره مکلفه د چې د روغتیا و او ساتنې اړوند ستندردونه طرحه او ترتیب کړي او د کانونو وزارت مکلف دي چې له همدې ستندردونو او مقرراتو څخه په کلکه ساتنه او څارنه او د سرغړونې په صورت قاني ګامونه پورته کړي .

18. د کړکېچونو او شخړو خلاصون:

د ډبرو سکارو د سکتور اړوند رامنځته شوي اختلافونه د قانون ، مقرراتو او طرزالعملونو د حکمونو مطابق حل او فصل کېږي. خو د دغو تقنیني اسنادو هیڅ مورد باید د وزارت او مقابل اړخ او یا اړخونو ترمنځ د غیررسمي خبرو اترو، بحثونو او یا له بلې غیر رسمي لارې د اختلافونو د حل خنډ نشي. د امکان په صورت کې د کانونو وزارت او د ډبرو سکارو اړوند لوری باید په لومړي قدم کې په ډېره صمیمانه فضاء کې د اختلافونو د حل لپاره مټې را بډوهي. لیکن د اختلافونو د نه خلاصون په صورت کې اخیرنی لاره قضایي ارګانونو ته د کړکېچونو او شخړو وړاندې کول دی.

19. د ډبرو سکارو صادرات:

دغه پالیسي د افغانستان د ډبرو سکارو صادراتو څخه ملاتړ کوی.

20. د ډبرو سکارو واردات:

دغه پالیسي نه د ډبرو سکارو واردلو ته د لیوالتیا بشکارندوی کوي او نه یې مخالفت. لیکن په لومړي قدم کې د ډبرو سکارو د کورنیو زېرمو د پرمختیا د هڅونې ملاتړ کوي. همدارنګه د اړتیا په صورت د ډبرو سکارو له واردولو څخه هم ملاتړ کوی.

21. د ډبرو سکارو د زېرمو د پرمختیا څخه ملاتړ:

دغه پالیسي د دولت او پانګوالو د هغو هڅو او ګامونو هرکلی کوي چې د یاد سکتور په اړه د هر اړخیزو څیړنو او د پرمختګ د لارو چارو د پلټنې جوګه کيږي.

21.1 د ډبرو سکارو د زېرمو جیولوجیکي سروې ګانې، څیړنې او پرمختګ: دغه پالیسي د سروی

جیولوجی او نورو دولتی او خصوصی بنسټونو په مرسته په سیستماتیک ډول د ډبرو سکارو اړوند جیولوجیکي

معلوماتو د راغونډولو، ارزونې او ساتنې څخه ملاتړ کوي. ، څو د ډبرو سکارو د سکتور په پراختیا کې شته ننگونې او ستونزې له منځه لاړې شي او د دغه سکتور په هکله اړین معلومات را غونډ او د پراختیا فرصتونه یې درک شي. . او همدا ډول یاد وزارت دنده لري چې د سروی جیولوجی ریاست، نورو دولتي ادارو او خصوصي سکتور لخوا د دا ډول فعالیتونو د اجرا لپاره زمینه مساعده کړي.

21.2 د مسلکي او نیمه مسلکي وړتیاوو لوړول: د امکان په صورت کې دغه پالیسي د وزارت په نوښت

د ابتدایي او نیمه مسلکي وړتیاوو د لوړولو په موخه د ډبروسکارو فني کارکونکو، سوداگریزو او نورو تخنیکي او مسلکي کسانو لپاره د ښوونیزو پراگرامونو جوړول، هڅوي. له همدې کبله اړینه ده چې دولت او د ډبرو سکارو چارواکي د نړیوال مشارکت د جوړیدو په مرسته د نیمه مسلکي وړتیاوو د لوړیدو لپاره په داخل او خارج کې ښوونیزو پروگرامونو ته زمینه برابره کړي.

21.3 د ځوانانو د مسلکي وړتیاوو د پرمختګ هڅې : اړینه ده چې د کانونو وزارت د کارو او ټولنیزو

چارو او لوړو زده کړو وزارتونو سره په نږدې همکارۍ د ډبرو سکارو په سیمو کې د ښوونیزو پروگرامونو د جوړولو په موخه مالی سرچینې درک کړي. څو د د یاد سکتور د پرمختګ اړیني تخنیکي، مالی، تقنیني او محیطي اړتیاوي رفع کړي. سر بېره په دې لازمه ده چې د موجودو تعلیمي او ښوونیزو ادارو پروگرامونو ته د ډبرو سکارو دسکتور د پرمختګ په پام کې نیولو سره سمه پراختیا ورکړل شي. همدارنګه ملی، ولایتي او سیمیز چارواکي باید د ممکنه نړیوالو ښوونیزو پراگرامونو په لټه کې شي څو د پورتنی هدف د تحقق په لاره کې او همدارنګه د داخلی نهادونو د سمون په موخه نړیوال مشارکت شونی شي.

22. د پالیسی پلي کیدل:

د ډبرو سکارو پالیسي د کابینې له تصویب څخه وروسته د پلي کیدو وړ او د یو بنسټیز سند په توګه تلقی کیري چې دهمدې پالیسي په رڼا کې به د ډبرو سکارو ټول فعالیتونه تنظیمیري. اړوند قانوني او مقرراتي سندونه او نورې ملاتړي پالیسی ګانې باید د یادي پالیسی له مخې طرح او جوړې شي.